

Тема 6

Балансови отчети и извънбалансови сделки на банките

6.1 Структура на балансовия отчет на търговските банки

Основна характеристика на бизнеса на търговските банки е, че те привличат спестявания на една група пазари (депозитни пазари), след което ги инвестират на друга група пазари (кредитни пазари и пазари на дългови ценни книжа). Банковите пасиви (състоящи се главно от депозити) и банковите активи (включващи главно заеми) са свързани поради следните две причини¹:

- общата сума на пасивите и банковия капитал представлява общото количество пари, което банката има за придобиването на активи;
- лихвите, които банката печели върху своите активи, са главният източник на приходи за плащане на лихви върху нейните пасиви.

Обективна даденост е банковите пасиви (например депозити на масови клиенти) да имат по-къс матуритет в сравнение с активите (напр. ипотечни заеми). Това несъответствие идва от различните изисквания на спестители и заематели. Обикновено болшинството от вложителите иска да даде назаем своите парични средства за кратък период от време и с възможно най-добра доходност. Обратно, повечето заемополучатели желаят заеми на ниска цена и за дълъг период. Посредническата роля на банките произтича точно поради тези несъответствия между интересите на спестителите и заемателите. Така първичната функция на банките е да *трансформират активи и пасиви*, тъй като променят характеристиките на активите на спестителите в пасиви на заемателите, прехвърляйки ги от едната страна на баланса в другата. Капиталът се третира като дялов капитал или собствен капитал и е равен на разликата между активи и пасиви.

---

¹ Вж.: Jafee, D. Money, Banking and Credit. Worth Publishers Inc., New York, 1989, p. 131.

Балансът е финансов отчет за състоянието на определена бизнесфирма или организация към дадена дата. Обикновено тя е в края на финансовата година. В балансовия отчет на търговските банки се включват всички източници на банкови капитали, както и начините за тяхното използване (инвестиране). Банковите източници на фондове идват от:

- масовите потребители (дребни депозити);
- компании (малки, средни и едри корпоративни депозити);
- други банки (междубанкови депозити);
- емисии на дългови инструменти (полици и облигации);
- емисии на дялови ценни книжа (привилегирвани и обикновени акции, даващи право на собственост на държателите им);
- задържане на част от реализираната печалба (неразпределена печалба).

Гореизброените източници на фондове се класифицират като банкови пасиви (liabilities) и собствен капитал (equity). След това тези фондове се трансформират във финансови и в по-малка степен в реални активи, в чиито състав се включват:

- парични средства;
- високоликвидни активи (краткосрочни инструменти от паричния пазар като съкровищни бонове, които банките могат да продадат бързо, при недостиг на парични средства);
- заеми;
- инвестиции в инструменти на капиталовия пазар (главно облигации);
- дълготрайни активи (клонова мрежа, компютри, банкомати и др.).

Балансът осигурява информация за финансовата позиция на банката в края на счетоводния период. Той се състои от три основни компонента: а) пасивите (задълженията), които банката е задължена да посреща; б) активите, които банката контролира и в) акциите на собствениците на банката.

Пасиви

Пасивите на търговските банки по принцип се класифицират на две групи: *депозитни* и *недепозитни*. От своя страна депозитните пасиви (които са основни за банките) се делят на транзакционни и инвестиционни депозити. Недепозитните пасиви включват емитираните от банките дългови ценни книжа, както и привлечените фондове под формата на заеми от други банкови институции и централната банка.

Транзакционни депозити. Известни са още под наименованията депозити "на виждане" или "до поискване", както и текущи (разплащателни) сметки. Обикновените транзакционни депозити не изискват минимален баланс и не носят лихва на своите притежатели. Това е така, тъй като мотивът за създаването им е транзакционен - да се използват като средство за плащане. За банките те са едни от най-атраktivните пасиви - от една страна са евтини (безлихвени), а от друга - при използването им за плащания се начисляват такси (комисиони)².

Търговските банки могат да увеличат рамера на транзакционните депозити по два начина:

- чрез привличане на допълнителни индивидуални и корпоративни клиенти, които внасят пари в брой или пък получават банкови преводи по своите текущи сметки;
- чрез процеса на кредитиране. Обяснението на този начин се базира върху добре известния принцип: „всеки предоставен заем води до създаването на нов депозит”.

Инвестиционни депозити. Наричат се така, тъй като мотивът за тяхното създаване е инвестиционен, т.е. спестителите ги използват, за да печелят доход под формата на лихва. Както е показано в табл. 6.1, те имат две разновидности –

---

² На депозитния пазар в САЩ са характерни т.нар. NOW сметки. Тези сметки предлагат чекови услуги, като същевременно върху тях се начислява и изплаща лихва. Вж: Mishkin, Fr. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Seventh Edition, Addison Wesley, 2004, p. 202.

Таблица 6.1

Балансов отчет на търговска банка

Активи	Пасиви + Собствен капитал
<ul style="list-style-type: none"> • Касови наличности и приравнени към тях средства • Резерви в централната банка (ЦБ) • Сетълмент-депозити в ЦБ • Кореспондентски сметки в чужди банки • Съкровищни бонове и други инструменти на паричния пазар • Заеми: <ul style="list-style-type: none"> - търговски - инвестиционни - потребителски - ипотечни • Инвестиции в ценни книжа: <ul style="list-style-type: none"> - съкровищни облигации - муниципални облигации - корпоративни облигации - корпоративни акции • Други активи: <ul style="list-style-type: none"> - банкови офиси, оборудване и други ДМА - обезпечения, получени от фалирвали кредитополучатели 	<ul style="list-style-type: none"> • Транзакционни депозити • Инвестиционни депозити: <ul style="list-style-type: none"> - спестовни депозити - срочни депозити • Банкови ценни книжа: <ul style="list-style-type: none"> - депозитни сертификати (CDs) - банкови облигации • РЕПО-операции • Заемни фондове: <ul style="list-style-type: none"> - от междубанковия паричен пазар - от европаричните пазари - от централната банка (ЦБ)
	<ul style="list-style-type: none"> • Собствен капитал: <ul style="list-style-type: none"> - акционерен капитал - резерви - неразпределена печалба